

Sabir Rüstəmxanlı

Böyük şairimiz Bəxtiyar Vahabzadə Şakiyə getməzdən öncə bir telefon söhbəti-miz olmuşdu. Bu dəfə o zəng vurmuşdu. Hal-hal-soruşub ümumi məsələlərlə maraqlansa da, ayrı niyyətlə zəng vurduğunu hiss etmişdim.

“Bəxtiyar müəllim, sizi narahat edib?” - deyərək soruşdum. Dərddən əzələn deyərək: “Sən daha heç kəsə lazım deyilsən...”

Dünyə, bu sözlər mənə ağırdı. Ürəyimdə Bəxtiyar müəllimdən incidim. Tələbəsi olmuşam. Elə o vaxtda tələbələrə mübahisə etməkdən zövq alırdım. Sonrakı illərdə də fikir ayrılıqlarımdan qaçmaq mümkün olmayıb. Təzyiqlərdən, məncələrdən bık-dıgı-bezikdiyi vaxtların şahidi olmuşam. Onda da ürəyini gizlətməyib. Buna bənzər sözləri bir dəfə də eşitmişdim. Bəlkə də zamanla, mənə yoxlamaq üçün deyirdi o sözü: “Sən mənəim səhvələrimi eləmə. Mən cavab yaşımında “Gülüstən” poemasını yazdım və özümü millətçi kimi tanıdım illər uzunu zülm çəkdim. Amma Rə-

şulmuş, şerləri, mahnıları dillər əzbəri olan bir sənətkar!..

Söz yox, mən Bəxtiyar müəllimin nə dediyini başa düşürdüm. O, cəmiyyətdəki etinasızlıqdan gileylənirdi; Pulun, qoluzorluğun, kütbeyin imtiyazın at oynatdığı, sənətin, sözün, ağıllı, yaradıcı insanların qəsdən gözdən salındığı, iki sözü yan-yanada doğru yaza bilməyənlərin cild-cild cəfəngiyyatlarının bazarı ağzına aldığı bir mühitdə milli idealların və bu ideallara bağlı olan insanların, kitabın, istedadın tədrisən necə gözdən salındığını və unutturulduğunu görür. Böyük şair həsrətini çəkdiyi müstə-

olan hissəsində tam 100 il məktəbimiz olmayıb: Azərbaycanlılar vəzifəyə qoyulmadı, orduya çağrılmadı; addımbaşı bizi qonşularımızın ayağına verdilər; hər yerdə onları başa keçirdilər; açıq bir müsəlman-türk düşmənçiliyi siyasəti aparıldı. İyirminci yüzildə şəkli dəyişilsə də, məqsədi dəyişilmədi aparılan siyasətin; məktəb açılsa da, əlifba bizim deyildi; məktəbdə öyrədilən ideya antitürk mahiyyəti daşıyırdı; tariximiz, mədəniyyətimiz elə təbliğ olunurdu ki, biz millət olaraq keçmişimizi unudaq, özümü müzə yenice dünyaya gəlmiş xalqlardan biri sayaq.

Bu cür savad və bu cür maarifçilik savadsızlıqdan daha pisdir. Son yüz ildə yüz minlərlə insanımızı şüurlu şəkildə qəsdən məhv ediblər ki, milləti başsız qoysunlar - ağıllımız, düşüncəmiz, qabağa düşüncəmiz olmasın! Bu itkilərin əzabını biz bu gün də çəkməkdə davam edirik. Bütün bunlar sübuta ehtiyacı olmayan həqiqətlərdir. Amma nəticə nə oldu? Cənubda dörd inqilab, Quzeydə isə öncə iki il, bu gün isə inşallah əbədi olaraq bir müstəqillik! Çox uzaq olmayan bir keçmişdə dövlət idarələrindən

ilhamlandırılıb. Yəni böyük mənadan yanaşanda Bəxtiyar müəllim Qarabağı itirməyimizdən, Azərbaycanın hələ də bütövləşməməsindən, müstəqillik ideallarımızla bugünkü hakimiyyət reallıqları arasındakı fərqdən narahat olmalıdır. Amma unudulmaqdan, yada düşməkdən yox. Çünki “Bəxtiyar Vahabzadə” demək, söz, şer, ana dili deməkdir və nə qədər ana dilimiz yaşayarsa, o qədər də Bəxtiyar Vahabzadə yaşayacaqdır - onu heç bir qüvvə millətin tarixindən və yaddaşından silə bilməyəcək!

Əziz Bəxtiyar müəllim!

Yaşa dolmağın, xəstəliyin gətirdiyi həssaslığı, kövrəkliyi, hamıdan diqqət ummaq hissini yaxşı başa düşürəm. Ancaq bir çox böyük sənətkarlar kimi, görünür siz də Azərbaycanda, eləcə də qonşu Türkiyədə hansı böyük sevgi qanadında yaşadığınızı, hansı mərtəbədə yaşadığınızı yetərincə bilmirsiniz. Şairlərin xoşbəxtliyi burasındadır ki, onların əkdiki söz biryol-luq deyil! Bir atımlıq barıt, bir dəfə hədəfə dəyən güllə... - şer bunlara bənzəmir. Söz hər gələcək üçün nəsillə yenidən doğulur, ye-

Bəxtiyar Vahabzadə Ölməzliyi

mul Həmzətov əvvəl Moskvanın istəyinə uyğun olaraq Şeyx Şamili söyüd, hökumətdən bütün istədiklərini alandan sonra Şamilin ruhundan üzr istədi. Tədbirli tərpənsəm, mən də öncə “Lenin” poemasını yazıb özümü səngər edər, sonra “Gülüstən” yazardım...”

Mən qəti etiraz elədim: “Onda siz Bəxtiyar olmazdınız”.

Güldü. Söz onu tutmuşdu və sonralar çox məclislərdə bunu misal çəkirdi. Yeri gəlmişkən deyim ki, haqlı sözü etiraz eləmək də Bəxtiyar müəllimin böyüklüyünü göstərən xasiyyətlərdəndir; O, uşağın da, tələbəsinin də haqq sözünü qəbul edən-dir.

Çox söhbətlərimizi xatırlayıram. Ancaq həmin söhbətlərin heç biri mənə telefonda dedi ki sonuncu qədər ağırtmamışdı və ona etiraz elədim. Nəyə yəni, “mən daha heç kəsə lazım deyiləm?”

Onu müstəqillik dövəründə belə manqurt psixologiyasının hakimliyi narahat edir

Azərbaycanın ən populyar, ən sevilən şairi, bütün rəsmi imtiyazları olan, ən əsas böyük ümumxalq sevgisi qazanmış bir insan, sağlığında klassiklər cərgəsinə qo-

qillikdə yenə manqurt psixologiyasının hakimi olduğunu, hiyləgər Qərbə kor-koranə aşıqlığı, məmurların öz uşaqlarını ana dilində oxutmadığını, yabançı təsirlər altında mədəniyyətimizə, ədəbiyyata, torpaqlarımıza, Abşeronu, Bakıya - yəni tələyimizə biganəliyi, marağın azaldığını və ya qəsdən azaldırıldığını müşahidə edir və çəkdiyimiz zəhmətlər, tökülən qanlar, verilən şəhidlər, itirilən torpaqlar gözünə durur; bu boyda faciələrdən sonra da millətin tükünün tərpənməməsi, yatmış vicdanların oyanmaması onu əzir, narahat edir...

Buna görə də 81 yaşlı ərəfəsində bir neçə fikrimi Bəxtiyar müəllimə çatdırmağa ehtiyac duyurdum:

Həm dilimizin, həm ədəbiyyatımızın, həm xalqımızın taleyi ilə bağlı, deməli həm də öz tələyimizlə bağlı düşüncələrimdə nikbinəm. Hər şeyə ümidlə, inamla baxır, millətimizin gec-tez öz ideallarına qovuşacağına, xalqın öz milli kimliyini dərk etməyəcəyinə, sərvətlərinə, torpağına, dilinə, ruhuna tam sahiblənəcəyinə, bütövləşəcəyinə inanıram. Bu inam və nikbinlik sadəcə söz deyil, son əsrlərdə keçdiyimiz yolların təhlilinə söykənir. Azərbaycan iki yerə parçalanandan sonra onun Quzeyində, yəni Rusiya işğalı altında

didərgin salınmış bir dil bu gün rəsmi dövlət dilidir; Akademianın, universitetlərin, orta məktəblərin, bağca və körpələr evlərinin dilidir... Bu dildə çoxlu qəzet, curnal çıxır, kitablar nəşr edilir; televiziya yalvar gecə-gündüz millətə bu dillə müraciət edir...

Qüsurların olmasını kimsə inkar edə bilməz və biz bu qüsurları tənqid edirik. Amma fakt faktlığında qalır. Bu müstəqilliyə, dilimizin bu səviyyəyə qalxmasına görə biz ilk növbədə Azərbaycan ədəbiyyatına, qələm sahiblərinə, millətin fikrini daim oxarlı qılınca kimi saxlayan insanlara, o cümlədən Bəxtiyar Vahabzadəyə borcluyuq. Böyük şairlər raketlərə bənzəyirlər. Onlar yanib qurtarandan sonra əsas aparatdan ayrılırlar ki, raketlər orbitə çıxsın. Bizim borcumuz millətə bu müstəqillik və kamillik orbitinə çıxarmaqdır. Ondan sonra yada düşüb-düşməməmiz, haqqımızın verilib-verilməməsi önəmli deyil...

Həm də “haqq” deyiləni düzgün başa düşməliyik. Haqq bizə verilən mü-kafatlar, ordenlər, ad-san, deputatlıq, özümüzün qazandığımız deyil, millətimizin qazandığıdır. Bunu Bəxtiyar müəllim özü dəfələrlə yazıb. Işığın insanlara verib əriyib-bitən şam obrazı buna görə Bəxtiyar müəllimi dəfələrlə

nidən insanların sevgi tər-cümanı olur, mübarizəsinin yolunu göstərir... Beləcə ara vermədən yüz illər boyu bar-bəhrəsi ilə millətin mənəvi qidasına çevrilir. Siz imperiya ədəbiyyatı adlandırılan bütün bir ədəbiyyatdan sonra ədəbiyyatımızın milliləşməsində öz ruhumuza, tariximizə, qayğılarımıza və ideallarımıza qayıtmasında misilsiz bir xidmət göstərmiş, əsl milli mücahid, əsl xalq şairisiniz. Sizin böyük poetik qəhrəmanlığınız olmasa, ötn əsrin ikinci yarısı son dərəcə kasıb, solğun, dişsiz və qanadsız olardı. Siz özünüzdən sonra gələcək nəsillərin böyük vətəndaşlıq məktəbini yaratmış bir şairsiniz. Bəlkə bu böyüklüyünüzü qısqaqanlar da çox olub. Qeybət qırmaqda, bir-birimizi ləkələməkdə bizim əvəzimiz yoxdur. O illərdə gəzən xırda söz-söhbətlər indi də yadımdadır. “Bəxtiyar Vahabzadə təzə məşin alıb... ev alıb, uşaqları filan yerdə işləyir...” və s.

Həm də məşhur gürcü yazıçısı Nodar Dumbadzenin hələ sovet vaxtı dedi ki bir söz düşdü. Bizim “necə dolanırsan” sualımıza “mən Gürcüstan hökuməti və gürcü xalqı saxlayır, demişdi. - Rayonların birində böyük portağal sahəsi ayırılıb, becərilib, yığıb, gəlirini mənə verirlər...” Bizdə isə belə düşü-

nürlər ki, əgər şair xalqını sevirsə, ya xalqın yolunda şəhid olmalıdır (şairlər bundan qaçmırlar!), ya da xalqın evi olmalıdır, onun yox; xalqın uşaqları oxuyub ən yüksək vəzifəyə qədər yüksələ bilər, amma şairin uşaqları ictimaiyyət arasına çıxmalı deyil; məmurların gündə bir maşını ola bilər, amma şairlər görək ilhamın qır atından başqa bir minik tanımasınlar...

Amma belə düşüncələr tək-tək nadanlar olub. Xalq irəliyə aparan onun tarixinin mühərriki vəzi-fəsini yerinə yetirən fikir adamlarıdır. Və təəssüf ki, bizdə uca başları kəsmək, qabaqda gedənlərin kölgəsini qılınclamaq “ənənəsi” yaşayır.

Əziz Bəxtiyar müəllim!

Azərbaycanda iki mis-ra şeri qalan şair də xatırlanır. Sizin böyüklüyünüzü dərək eləmək üçün gərək hərdən-bir götürüb kitablarınızı vərəqləsinlər. Düzdür, indi kitab oxumaq bir az dəbdən düşüb. Amma tarixin gözəlliyi burasındadır ki, o nə qədər laqeyd görünsə də, görəkli anlarda yenə böyüklüğümüzün ruhıyla, sözüylə dirçəlib ayağa qalxır. Buna görə də sizin qarşıda görəcəyiniz işlər çoxdur. Siz bir neçə insan ömrünə, yüz illərin çərçivəsinə sığmayan milli dava yükünün daşıyıcısı-

nız. Bu artıq fiziki mövcudluqla bağlı olmayan məsələdir. Gəncliyimdə hər şerinizin ürəyimdə necə tufan qopardığını xatırlayanda sizə minnətdarlığımı bir daha dilə gətirməyimi özümə borc bilirdim... Sizə minnətdarlığım ki, SSRİ-nin əbədə mövcud olacağına təbliğ edil-diği bir vaxtda bizə Gü-lüstən faciəsini xatırlatdınız, bizə Vətən Sevgisi dərzi keçdiniz, şair şəxsiyyətinin hər cür sistemlərdən uca və müstəqil yaşaya bilməsinin nümunəsini göstərdiniz. Sizin başladığınız böyük vətəndaşlıq yolunun, mübarizə poeziyasının, ictimai ruha, milli tələyə köklənmiş əsərlərinizin ömrü əbədi olduğuna görə, sizin də ömrünüz əbədidir.

Bu gün əli ürəyinin üstündə, rahatlıqla keçdiyiniz ömür yolu haqqında, özünü hesabat verə bilərsiniz. Bu ömrün işığı Azərbaycandan çox-çox uzaqlara yayılır. Və bu yolun yurd sevgisinin böyüklüyündə, mübarizlikdə sizə bənzəməyə çalışan saysız-hesabsız yolçuları var. Ədəbiyyatı, sənəti, milli azadlıq mübarizəmizi, sahib olduğumuz mənəvi dəyərləri gözdən salmaq istəyənlərin qarşısında bu milli dava meydanında sizinlə yanaşı biz də varıq və bundan qürur duyuruq.

Yüz yaşayın!